

LA FILOSOFIA DE L'EDUCACIÓ A LA «MAIORICENSIS SCHOLA LULLISTICA»

Sebastià TRIAS MERCANT

Analitzar la filosofia de l'educació a la *Maioricensis Schola Lullistica* suposa subratllar tres aspectes:

El primer és constatar un fet: el caràcter propiament educatiu de la *Maioricensis Schola*. En segon lloc, cal determinar els límits epistemològics dintre dels quals té sentit la filosofia de l'educació. Per últim, interessa aclarir que la filosofia de l'educació de l'Escola Lullista és un «pensament redemptor».

El caràcter pedagògic de la «Maioricensis Schola Lullistica»

Hom creu equivocadament que la *Maioricensis Schola Lullistica* és només una institució eminentement filosòfica¹ dedicada a les tasques d'investigació lul·liana² i medieval³. Efectivament, aquesta interpretació i judici de valor coincideixen amb els criteris de la revista *Estudios Lulianos* a la seva «Presentación» l'any 1957. El director de la revista, i nou rector de l'Escola, escrivia en aquella ocasió:

*La investigación rigurosamente científica de los valores ideológicos o doctrinarios y sistemáticos, metodológicos y biográficos, lingüísticos y artísticos, encerrados y dispersos en los escritos del Beato mallorquín. He ahí lo que ha de constituir uno de los aspectos capitales de nuestra labor*⁴.

El programa és realment un programa d'investigació. Però respon únicament a la segona època de l'Escola (des de 1956 fins avui). El sentit de la *Maioricensis Schola* des de la seva fundació, l'any 1935, fins a l'any 1955, és radicalment pedagògic. Citaré alguns documents inèdits que ho demostren.

Comparem el text abans esmentat amb l'Informe que va escriure l'any 1950 el primer rector de l'Escola:

Suscitats alguns dubtes... creim decisiu presen-

*tar d'una manera objectiva (que)... l'Escola no ha estat mai una societat lliure, com podia esser una societat d'erudits o una societat lul·liana; sinó simplement una Escola. Per això els seus membres no's diuen socis; sinó mestres, professors i alumnes*⁵.

L'Escola Lliure de Lul·lisme —aquesta fou la denominació primitiva, que canviaren pel nom llatí actual per mor de les persecucions de la postguerra civil— era una institució pedagògica. L'Estatut fundacional ho deixa prou evident. Parla d'un «Consell d'ensenyança», de professors i alumnes i cursos —entre 1935 i 1955 impartiren 24 cursos amb un total d'uns 700 alumnes—; regula les proves d'aplicació i aprofitament; fa referència a programes, a certificats d'estudis i a diplomes acadèmics.

Com a institució pedagògica l'Escola comporta tres característiques fonamentals:

Neix amb la intenció no d'implantar una nova pedagogia, ans de refermar la filosofia educativa de la Universitat mallorquina del segle XVIII. Dos documents, sense data, confirmen el caràcter universitari de la *Maioricensis Schola*: *La Maioricensis Schola Lullistica y su finalidad universitaria* i *Proyecto de reintegración mínima de las facultades universitarias*. L'any 1951 és viu encara aquest desig universitari. El rector dirigeix al Ministro de Educación Nacional una instància demanant per a la biblioteca de l'Escola l'arxiu de la Universitat de Mallorca, guardat a l'Institut Ramon Llull i els documents dels alumnes i professors, que conserva la Biblioteca Pública.

L'Escola vol ésser la universitat internacional dels Països Catalans. Mentre uns veuen a l'Escola la solució universitària per als estudiants mallorquins⁶, altres, com Ramon d'Alós-Moner, de l'Institut d'Estudis Catalans i membre de l'Escola Lul·lista, consideren l'Escola com «la Universitat lul·liana renovellada» i el símbol de «totes les terres on es parla la llengua gloriosa de Mestre Ramon»⁷. Aquells homes volien que la *Maioricensis Schola* fos, paral·lelament a la Universi-

¹ II Seminario de Hª de la Filosofía Española. Salamanca, 1980. La ponència fou escrita per Laureano Robles.

² LÓPEZ QUINTAS, A., *Filosofía Española Contemporánea*, B. A. C., Madrid, 19; FLÓREZ MIGUEL, C. «Panorama de la vida filosòfica en España, hoy», en *Actas del I Seminario de Hª de la Filosofía Española*, Universidad, Salamanca, 1978.

³ CRUZ HERNÁNDEZ, M., *El pensamiento de Ramon Llull*, Valencia, 1977, Ed. Castalia.

⁴ *Estudios Lulianos* I, 1 (1957), p. V.

⁵ Informe del Rector de l'Escola Lullista, *Documents fundacionals*. Carpeta única, núms. 28 i 30. Secretaria de la Schola Lullistica. (Mantindré l'ortografia dels documents citats).

⁶ *La Almudaina*, 27 de febrero 1935.

⁷ «Adhesions», *Mediterraneum*, 1 (1936), p. 15.

dad de Santander dels castellano-parlants, la Universitat internacional dels Països Catalans. Escrivé el diari *La Almudaina* del 27 de febrer de 1935 que es tracta d'aconseguir la incorporació de «nuestra juventud estudiosa» als corrents moderns de la cultura, com esdevingué en els «Cursos de verano de la Universidad de Santander». Sol·liciten del Ministerio de Instrucción Pública, dels diputats a Corts catalans i mallorquins i dels Ajuntaments locals ajudes econòmiques i encarreguen a Francesc Cambó la compra del casal i possessió o masia de Miramar⁸ per a l'lar de l'Escola.

La pedagogia de l'Escola ha d'esser fidel a la tradició lul·liana. Escrivé Sureda Blanes l'any 1936 que l'Escola ha de «recollir l'herència escolar lul·liana»⁹. Per aquest motiu els membres —Mestres i Professors— en ingressar havien de jurar fidelitat a la tradició universitària mallorquina. L'any 1948 tornen a refermar aquesta idea. Projecten afiliar-se a la Sagrada Congregació de *Propaganda Fide* per a donar a l'Escola l'esperit missional que imposà Llull a la seva escola de llengües de Miramar¹⁰.

Un caràcter pedagògic tan arrelat en la tradició lul·liana i universitària de Mallorca i en la concepció cultural de la llengua catalana necessitava el suport d'una filosofia educativa adient.

La dialèctica modernitat-medievalitat com a límit de la filosofia de l'educació

Els límits epistèmics dintre dels quals únicament té sentit la filosofia educativa de la *Maioricensis Schola* vénen donats per una dialèctica que determina, per una banda, allò que l'Escola rebutja i, per altra banda, aquelles idees que vol implantar.

El fet originari és la constatació d'una dispersió filosòfica. Els lul·listes de la primitiva *Maioricensis Schola* consideren una barreja inacceptable els distints corrents filosòfics entre

els anys 1928 i 1938. La multiformitat del pensament europeu —intuicionisme emocional de Scheler, apocalípticisme de Spengler, antropologia redempcionista de Spranger o el misticisme nacionalista de Schwarz, a Alemanya; bergsonisme i antibergsonisme a França; idealisme o realisme a Anglaterra; neo-hegelianismes pan-estatista i liberal a Itàlia— crea una diversitat ideològica insostenible. Enfront d'aquesta dispersió propugnen la *sententia communis* com a patrimoni intel·lectual comú que garantitza una unitat de cultura i un sol cos de doctrina metafísica.

Aquells lul·listes definien la dispersió filosòfica amb el concepte de *modernitat*. I modernitat significa per a ells perversió i filosofismes. Escrivé Sureda Blanes: «las filosofías modernas han producido en el mundo la desunión, el malestar, la desolación y el dolor de la vida, después de pervertir al hombre y a las colectividades»¹¹. Rebutjar la modernitat no vol dir, però, tancar les portes a noves idees, sempre que aquestes idees assimilin la tradició. La *sententia communis*, en canvi, té la seva més alta expressió en el concepte de *medievalitat* com a perfecte equilibri d'una «profunda fe religiosa» i d'una «fe profunda en l'eficàcia de la raó»¹². Aquest equilibri fa que «l'especulació no sigui, com era a dins de Grècia i és ara, un simple episodi, una orgia intel·lectual aristocràtica, sinó un sentiment col·lectiu... engendrador de saviesa popular»¹³. El concepte de medievalitat no significa un estancament en el passat, perquè pertany a la seva mateixa comprensió el sentit de progrés. El que rebutgen els lul·listes és tant aquest estancament com la concepció orteguiana d'afirmar que el progrés suposa cremar tota la tradició. Per a ells el progrés és vàlid quan es basa en el passat, del qual parteix tot el que s'avança¹⁴. La medievalitat comporta, per tant, un retorn a l'origen constitutiu de la nostra personalitat nacionalista.

La modernitat té la seva expressió filosò-

⁸ TRIAS MERCANT, S., *L'Escola Lliure de Lul·lisme* (1935-1942), Estudios Lulianos, XXIV, (1980).

⁹ SUREDA BLANES, F., «Restauració de l'Escola de Lul·lisme», *Mediterraneum*, pp. 17-39.

¹⁰ *Documents fundacionals*, Carpeta única; núms. 33-34.

¹¹ SUREDA BLANES, F., «Facilitan la organización...», *Las Ciencias*, 1 (1940), p. 174.

¹² SUREDA BLANES, F., «Restauració...»

¹³ SUREDA BLANES, F., *op. cit.*

¹⁴ *La cultura cristiana d'Occident*. Manuscrit. Carpeta 13, núm. 17. Arxiu de la Schola Lullística.

fica a l'*historicisme*; la medievalitat, en el *tradicionalisme*. El primer afirma, segons els lul·listes, que els productes culturals d'un poble —llengua, creences, art, ciència, filosofia, política, dret— es desenvolupen paulatinament, quasi sense adonar-nos-en, en el si de les col·lectivitats, de la mateixa manera que creix el germen d'una planta. Tanmateix, les societats obeeixen la contingència de les lleis morals i no estan sotmeses a la necessitat de les lleis físiques. Això subratlla el tradicionalisme en precisar que en el desenvolupament social intervenen, històricament parlant, múltiples urgències impensades que imposen una decisiva influència individual. «La línea histórica de un pueblo —diu Sureda Blanes— no puede señalarse por una línea recta, ascendente, pero ni aun parabólica, porque pueden surgir, y de hecho surgen de vez en cuando, hechos y capacidades mentales con suficiente poderío para cambiar el curso de los acontecimientos»¹⁵.

A partir d'aquesta contraposició fonamental la dialèctica modernitat-medievalitat discorre respectivament en una colla d'oposicions: l'oposició del col·lectivisme socialista i de l'individualisme pluralista, del sentit materialista i mecanicista de la vida i de la concepció cristiana. Expressa el contrast d'una filosofia subjectivista, la filosofia de l'especulador, preocupada per la solució lògica dels problemes de l'existència, amb la filosofia del seny, interessada en la satisfacció metafísica dels problemes de la vida. Enfronta la genalogia de l'*homo insipiens* amb la pedagogia de l'*homo sapiens*.

La filosofia de l'educació com a pensament redemptor

La filosofia de la modernitat, tal com la planteja la *Maioricensis Schola Lullistica*, té la seva concreció més radical en una política de colonització. Escrivia Sureda Blanes l'any 1936: «Cuando se quiere dominar a un pueblo se reserva a la enseñanza la parte más fecun-

da de la *labor colonizadora*»¹⁶. I la colonització és la veritat-poder, que imposa una legislació de la uniformitat i una dogmàtica de la submissió, i és un sistema de dominació que esterilitza la tradició cultural del país; fa triomfar una sola ideologia, impedeix la natural evolució de les idees i provoca la crisi de les doctrines autòctones. La colonització pedagògica és en realitat centralisme; aquell centralisme que «para tener sujetas las Regiones a un poder central, rechaza el valor intelectual de las Regiones». El centralisme de Ferran VII, en suprimir els furs dels Països Catalans i declarar la guerra a la Universitat de Mallorca fins a la seva abolició, no va fer més que imposar la dictadura de la llei i la pedagogia del dogma, «mesquinesa intelectual» que va interrompre «la tradició que ens personifica»¹⁷ com a país.

L'any 1935, a causa de les circumstàncies favorables, la *Maioricensis Schola Lullistica* volgué refermar la tradició cultural del país que havia estat ofegada cent anys abans. I ho vol fer enfrontant a la labor colonitzadora una pedagogia de la tradició. La filosofia de l'educació que la suporta no és, per tant, una *maièutica*, un donar a llum per primera vegada noves idees per a una originària educació. Al contrari, és una filosofia de salvació o, com diu Sureda Blanes, un *pensament redemptor*.

Redimir és rescatar, recuperar, refermar i, també, alliberar i deslliurar. Pensament redemptor significa, doncs, restauració de la pròpia «personalitat històrica» i reconquesta de la «nostra personalitat cultural»¹⁸, que són fisonomia del país, consciència col·lectiva del poble, anhel de «cultura filosòfica nostrada»¹⁹. Pensament redemptor és també alliberar-se de l'uniformisme centralista, que és «unitat panteística, tirànica i aglapiadora», per a retornar a un unitarisme nacionalista, en el sentit de la unitat lul·liana que «triomfa sense absorbir ni devorar»²⁰.

L'unitarisme nacionalista no és una «fidel

¹⁶ SUREDA BLANES, F., «Glorias de la Patria», *Correo de Mallorca*, 22 de Abril 1936.

¹⁷ SUREDA BLANES, F., «Restauració...».

¹⁸ SUREDA BLANES, F., «Dins el renaixement dels estudis lul·lians», *La Almudaina*, 15 de mayo 1936.

¹⁹ SUREDA BLANES, F., «Restauració...».

²⁰ SUREDA BLANES, F., *op. cit.*

¹⁵ SUREDA BLANES, F., *op. cit.*

correspondència al patriotisme» ni un sentiment romàntic de nostàlgia de grandesa. L'Escola Lul·lista per a evitar aquest defalliment consigna al seu *Estatut* que «no es tancarà mai dins un xauvinisme odiós i estèril»²¹. El nacionalisme és la plasmació d'una filosofia educativa que respon a les necessitats sentides del poble, que expressa la raó de continuïtat de la cultura del país i, donant una ullada a la història de la nostra civilització «per conèixer el fonament de la seva ideologia..., revisca aquell ideal en el sentit que es va concebre»²². Immediatament, diu Sureda Blanes que el nacionalisme té un doble caire. Pot ésser un nacionalisme feixista que trenca la tradició —cita en aquest cas el neohegelianisme de Gentile i el nacional-socialisme de Schwerz— i un nacionalisme cultural, constituït a través del desenvolupament històric a la recerca de la unitat diferencial de la cultura del país. No hi ha dubte que el nacionalisme que defensa la *Maioricensis Schola* és aquest segon.

La restauració de la personalitat històrica i cultural d'un poble no és altra cosa que revifar la seva tradició que el diferencia. Els pobles, escriu Sureda Blanes, davant les desgràcies col·lectives —i una desgràcia col·lectiva fou la colonització de Ferran VII— s'aferren a la pròpia geografia, a les cadenes de la tradició i a la fe dels seus avantpassats. I aquestes cadenes de la tradició, fonament del caràcter pedagògic de la *Maioricensis Schola*, són el lul·lisme, la mediterraneïtat i el seny.

Pel lul·lisme la *Maioricensis Schola* orienta la filosofia de l'educació cap a la *veritas salutifera*, que és un apostolat de la sinceritat i de la raó pràctica. En aquest sentit els lul·listes marginen el tomisme perquè expressa l'ideal educatiu en la fórmula «amor-intel·ligència» i s'acosten al model franciscà de l'«amor-voluntat»²³.

Per la mediterraneïtat la filosofia educativa de l'Escola Lul·lista assumeix tots aquells ideals que s'oposen a qualsevol materialisme. La mediterraneïtat és l'esforç del ressorgiment de les essències espirituals que

formaren, dins l'avior, els gèrmens de les cultures greco-llatina, cristiana i europea.

Lul·lisme i mediterraneïtat s'agombolen tan íntimament que Miomandre, periodista francès, va escriure, en relatar la crònica de la constitució de l'Escola Lul·lista, que en ella «le programme de culture méditerranée se confond avec le lullisme même»²⁴.

Gràcies al seny la filosofia de l'educació, rebutjant els plantejaments d'una pedagogia purament formal, arrela els seus principis en el «sentit de la vida» i en el «sentit de la saviesa». Per aquest motiu el seny és, en primer lloc, un *pensament savi*. I aquest pensament savi neix únicament quan el poble, adonant-se de la seva vida intel·lectual consuetudinària o de la contradicció als propis valors tradicionals, correspon a les urgències d'una superació col·lectiva²⁵. Aleshores potencia les reaccions espiritualistes i rebutja els ideals de caire materialista. Sureda Blanes declara com en un manifest: «Venim amb la reacció... del seny, que vitalitza, contra l'absurd privilegi de la matèria, que esterilitza i occeix»²⁶. Per tot això el seny constitueix el component popular —mai no és plebeisme— de la pedagogia lul·lista.

Però el seny és també *saviesa democratitzada* en un doble sentit. És filosofia popular en la mateixa mesura que ho és «l'escolasticisme popular» de Ramon Llull²⁷; o sia, és sobiranament artística, i un art entranya sempre teoria, pràctica i mestria. I ho és també perquè el pensament —i, per tant, l'educació— ha estat assumit per la pròpia llengua del país²⁸. Saben els lul·listes que la sabiduria popular radica, precisament, en la llengua.

ALGUNES CONCLUSIONS

Resumint les consideracions precedents podem atribuir a la filosofia de l'educació

²⁴ *L'intransigent*, 1936.

²⁵ SUREDA BLANES, F., «Facilitan la organización de una Escuela Filosófica nacional», *Las Ciencias*, 1 (1940), p. 202.

²⁶ SUREDA BLANES, F., «Restauració...».

²⁷ CARRERAS ARTAU, T. y J., *H.º de la Filosofía española. Filosofía cristiana de los siglos XIII al XV*, Madrid, 1939, p. 23.

²⁸ SUREDA BLANES, F., «Restauració...». També «Allà per lo Puig de Randa», manuscrit, carpeta 43, núm. 4. Arxiu de la Schola Lullística.

²¹ *Estatut de 1935*, Documents Fundacionals. Carpeta única, núm. 1. Secretaria de la Schola Lullística.

²² *La cultura cristiana d'Occident*, manuscrit citat.

²³ *Op. cit.*

—pensament redemptor— de la *Maioricensis Schola Lullistica* les característiques següents:

1.ª És una filosofia unitarista, antitètica de l'uniformisme centralista i aglapidor, que ressalta el sentit diferencial de la cultura del país.

2.ª És una filosofia nacionalista que assumeix la tradició mallorquina²⁹ en els moments àlgids de la pedagogia lul·liana i de la ideologia de la Universitat³⁰.

3.ª Una filosofia mediterràneo-europea que integra la genuïna pedagogia cristiano-medieval, educadora i educativa socialment, contra

els filosofismes disgregadors de la modernitat.

4.ª És una *theosobeia*³¹ que propugna una educació consubstancial amb l'esperit del poble. Els lul·listes estan convençuts que una «enseñanza ajena al espíritu del pueblo tiene más defuerza que un ejército de ocupación»³².

5.ª En conseqüència, és una filosofia que, amb l'ajuda del seny, fonamenta una pedagogia de tolerància i de la generositat³³ i una política educativa de la veritat i del bé³⁴, condicionada sempre al pensament patriòtic, i mai a l'inrevés³⁵.

²⁹ *Primer Curs de lul·lisme*, 1935, carpeta 55 i carpeta 31, Arxiu de la Schola Lullistica.

³⁰ TRIAS MERCANT, S., *Las tesis filosóficas de la Universidad luliana*, Estudios Lulianos, VIII, 3 y IX, 1,2-3 (1965).

³¹ SUREDA BLANES, F., «Facilitan la organización...».

³² SUREDA BLANES, F., «Glorias de la patria», *op. cit.*

³³ *Estatut de 1935*, Secret. Schola Lullistica.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ SUREDA BLANES, F., «Glorias de la Patria».